

Psychologie jazyka

PSB_307

Monika Víchová

Jaro 2016

Termíny výuky

(výuka 1x za 14 dní)

22.2.

7.3.

21.3.

4.4. – nekonáme se

11.4.

18.4.

2.5.

16.5. – test!

Psycholinguistika

George A. Miller (1990): Linguists, Psychologists, and the Cognitive Sciences

- *cognitive sciences vs. cognitive science*
- Osherson & Wasow (1976)

Hlavní témata psycholingvistiky (Černý, 1996)

-14 tematických okruhů

- Osvojování jazyka dětmi
- Učení se cizímu jazyku; bilingvismus
- Produkce a percepce řeči
- Paměť (ukládání a vyhledávání informací/slov)
- Teorie řečové činnosti (pragmalingvistika)

Čím se psycholingvistika (ne)zabývá?

- jazyk vs. písmo
- pravopis (není gramatika jako gramatika)
- jazyk vs. řeč

Doporučená literatura

- Steven Pinker: *Jazykový instinkt*
(2009)

Doporučená literatura II

- Eva M. Fernández(ová) & Helen Smith(ová) Cairns(ová):
Základy psycholingvistiky (2014)
- Iva Nebeská: *Úvod do psycholingvistiky* (1992)
- František Čermák: *Jazyk a jazykověda* (2011)
- Monika Schwarz(ová): *Úvod do kognitivní lingvistiky* (2009)
- Anthony Arnone (Ed.): *The Essential Chomsky* (2008)

Požadavky k ukončení

- docházka (max. 2 absence)
- aktivní zapojení do diskuze (přečíst 2 články ve stud. materiálech)
- seminární úkol – databáze *Web of Science* (webofscience.com)
  - vyhledat článek z oblasti psycholingvistiky podle svého zájmu
  - krátce popsat obsah (co se zkoumalo, co se zjistilo) – **max. 1/3 rozsahu**
  - kritické zhodnocení použité metodologie/statistiky/... – **min. 2/3 rozsahu**
    - případně navrhnout alternativní design výzkumu
- závěrečný písemný test (popř. ústní kolokvium)

Historie psycholingvistiky

- Kognitivní obrat v psychologii
  - přechod od behaviorismu ke kognitivní vědě (60., 70.léta)
- „mysl je příliš komplikovaná, aby ji bylo možné popsat jen z hlediska jedné disciplíny...“ (Philip Johnson-Laird in Schwarz, 2009)
- kognitivní věda = psychologie+lingvistika+umělá inteligence (+biologie, neurovědy, filozofie, matematika...)

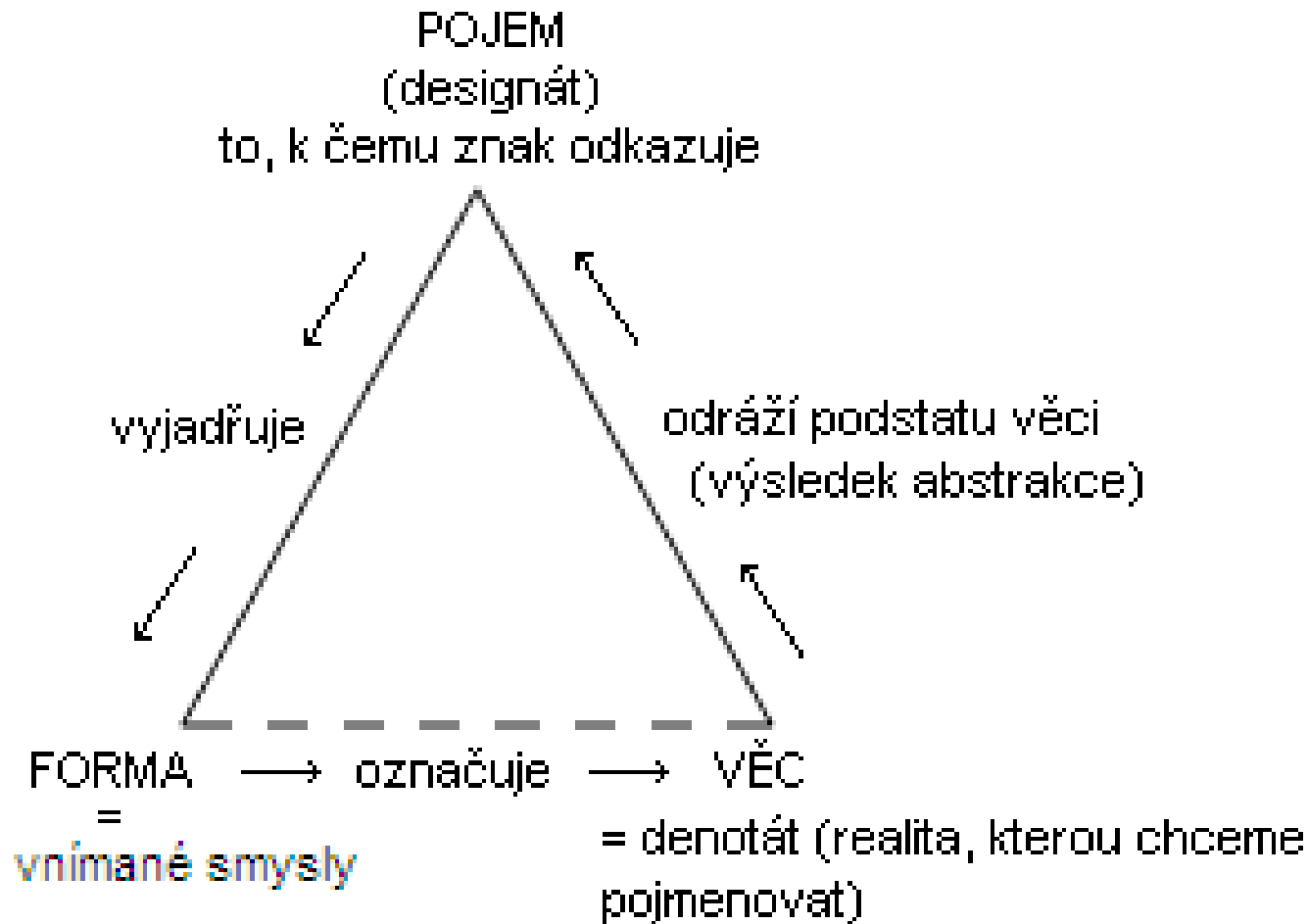
Jazyk jako znakový systém

„Základním předpokladem kognitivní vědy je, že lidský organismus může vykazovat smysluplné chování, když na uložené reprezentace znalostí (vytvářeny ze symbolů) aplikuje formální operace. [...]. Inteligentní chování je tedy výsledkem manipulace se symboly.“

(Schwarz, 2009, s. 15)

Různá pojetí jazykového znaku

aneb o vztahu mezi slovem a pojmem (mentální reprezentací, konceptem)

In *Význam významu*, 1923

Jak dochází k přiřazení znaku (slova) k pojmu?

Charles Sanders Peirce

3 složky podílející se na semióze:

- a) **znakové vehikulum** (nosič) – to, co je vnímatelné smysly
- b) **denotát** (to, k čemu znak odkazuje)
- c) **interpret** – ten, kdo rozumí zástupnosti

Ferdinand de Saussure

- bilaterální pojetí znaku:

signifié (označované, tj. pojem) + **signifiant** (označující, tj. slovo)

- vztah mezi nimi je arbitrární, ale neoddělitelný (rub a líc)

Jazyk je arbitrárním, konvencí ustáleným spojením mezi symbolem a významem; není zde spojení mezi významem slova a tím, jak je reprezentováno v jazyce (vyslovováno, značeno či psáno)

(Kurs obecné lingvistiky, 1917)

Osvojování jazykového významu dětmi

- Piaget: asimilace+akomodace
- sémantický bootstrapping vs. syntaktický bootstrapping
  - bootstrapping – použití všech dosavadních znalostí a vrozených dispozic k odvození významu slova ze sémantiky/syntaxi
  - child-directed speech (baby talk)- je jí poměrně málo
  - „děti si význam osvojují zažitím v komunikačních kontextech, nikoliv na základě explicitních instrukcí“ (Fernandéz & Smith-Cairns, 2014, s. 107)

Vágnost významu

- důležitý historický poznatek: kódování nerovná se dekódování (Osgood in Nebeská, 1992)
- slova mají vágní význam
- velkou roli hrají konotace

Posun jazykového významu

Zákon sestupu v jazyce:

- původně neutrální slovo používané v odborných kruzích
→ rozšíření mezi veřejnost → nabývání konotací → získává negativní náboj
- v psychologii typickým příkladem je terminologie mentální retardace

Článek na příště

George A. Miller (2003):

The cognitive revolution: a historical perspective

Reference

Černý, J. (1996). *Dějiny lingvistiky*. Olomouc: Votobia.

Fernández, E. M., & Smith Cairns, H. (2014). *Základy psycholingvistiky*. Praha: Karolinum.

Miller, G. A. (1990). Linguists, Psychologists, and the Cognitive Sciences. *Language*, 66(2), 317-322.

Nebeská, I. (1992). *Úvod do psycholingvistiky*. Praha: H & H.

Osherson, D. N., & Wasow T.(1976). Task-specificity and species-specificity in the study of language: A methodological note. *Cognition*, 4, 203-214.

Richards, I. A., & Ogden, C. K. (1923). *The Meaning of Meaning: A Study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism*. New York: Harcourt, Brace & World, Inc.

Schwarz, M. (2009). *Úvod do kognitivní lingvistiky*. Praha: Dauphin.

Saussure, F. (1996). *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Academia.